

УДК 351

DOI: <https://doi.org/10.32689/2618-0065-2018-1/1-136-149>

Шако В'ячеслав Сергійович кандидат наук з державного управління, директор Державного підприємства «Лисянське лісове господарство», Черкаська область, Україна с. Яблунівка, Лисянського району Черкаської області, вул. Тракторна, 25, 19335, Україна, тел.: (04749) 6-22-10, e-mail.: shako_v@ukr.net

ORCID: 0000-0003-1324-711X

Шевчук Інна Володимирівна кандидат наук з державного управління, керівник відділу з питань законотворчості та наукових експертиз науково-дослідної частини Хмельницького університету управління та права, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, 29000, Україна тел.: (038)-2-718-000, e-mail.: info@univer.km.ua

ORCID: 0000-0001-9062-8907

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація. Державну екологічну політику можна визначити як діяльність органів державної влади, орієнтовану на формування та розвиток екологічного виробництва/споживання та екологічної культури життєдіяльності людини. З огляду на це, екологічна політика піддається впливу таких факторів, як: темпи розвитку виробництва, економічна та соціальна стабільності, рівень екологічної культури населення, забезпечення фахівцями, масштаби природокористування. В умовах розвитку сучасного державотворення зростає роль держави в формуванні та реалізації екологічної політики, серед головних завдань якої є стабілізація і поліпшення екологічного стану території країни шляхом реалізації державної екологічної політики за інтегрованим підходом соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. Пріоритет територіального підходу щодо реалізації державної екологічної політики дає змогу враховувати особливості кожного регіону. В останні роки все більшої актуальності набуває реалізація державної екологічної політики на регіональному рівні. Різні регіони країни мають свої особливі історичні, природні, соціальні та економічні умови функціонування територій з усім комплексом життєвих процесів та специфічністю впливу на навколишнє природне середовище. Екологічна ситуація в Україні, в залежності від територіальної приналежності, різниться як гостротою проблем, так і можливостями їх практичного вирішення.

Метою державної екологічної політики повинно бути створення умов гармонійного, збалансованого розвитку суспільства, економіки та навколишнього природного середовища. З огляду на це, необхідна регіональна диференціація управлінських рішень та практичних дій в рамках конкретних механізмів реалізації державної екологічної політики, функціонування яких має бути спрямовано на створення умов для гармонійного та збалансованого розвитку довкілля, стабілізацію та покращення екологічної ситуації. Запорукою ефективного сталого розвитку регіону має стати дія механізмів державної екологічної політики на регіональному рівні.

Ключові слова: екологія, державне управління, сталий розвиток, регіональне екологічне управління, принципи екологічної безпеки, механізм формування та реалізації державної екологічної політики, державний екологічний моніторинг.

Shako Vyacheslav Sergeevich candidate of public administration, Director of the State Enterprise "Lysian Forestry", Cherkassy region, Ukraine p. Yablunivka, Lysiansky district of Cherkasy region, st. Traktornaya, 25, 19335, Ukraine, tel .: (04749) 6-22-10, e-mail: shako_v@ukr.net

ORCID: 0000-0003-1324-711X

Shevchuk Inna Vladimirovna candidate of public administration, the head of the law-making and scientific expertise department of the Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytsky, st. Heroes of Maidan, 8, 29000, Ukraine tel .: (038) -2-718-000, e-mail: info@univer.km.ua

ORCID: 0000-0001-9062-8907

FEATURES OF GOVERNMENT REGULATION OF REGIONAL ECOLOGICAL POLICY IN UKRAINE

Annotation. State environmental policy can be defined as the activity of public authorities, focused on the formation and development of environmental production / consumption and ecological culture of human life. In this regard, environmental policy is influenced by such factors as: the rate of development of production, economic and social stability, the level of environmental culture of the population, the provision of specialists, the scale of nature use. In the conditions of the development of modern state-building, the role of the state in the formation and implementation of environmental policy is increasing, among the main tasks of which is the stabilization and improvement of the ecological state of the country through the implementation of the state ecological policy in accordance with the integrated approach of socio-economic development of Ukraine to ensure the transition to sustainable development and the introduction of environmentally balanced systems of nature management. The priority of the territorial approach to the implementation of state environmental policy

makes it possible to take into account the particularities of each region. In recent years, the implementation of state environmental policy at the regional level has become increasingly important. Different regions of the country have their own special historical, natural, social and economic conditions for the functioning of territories with the whole complex of life processes and the specificity of the impact on the natural environment. The ecological situation in Ukraine, depending on the territorial affiliation, varies both by the severity of the problems and the possibilities of their practical solution. The purpose of state environmental policy should be to create conditions for harmonious, balanced development of society, economy and the environment. In view of this, regional differentiation of management decisions and practical actions in the framework of specific mechanisms of implementation of state environmental policy, functioning of which should be aimed at creating conditions for harmonious and balanced development of the environment, stabilization and improvement of the ecological situation. The policy of effective sustainable development of the region should become the mechanism of state environmental policy at the regional level.

Key words: ecology, public administration, sustainable development, regional ecological management, principles of ecological safety, mechanism of formation and implementation of state ecological policy, state ecological monitoring.

Постановка проблеми. Основну роль в реалізації екологічної політики здійснює держава, яка, однак, не є єдиним суб'єктом екологічної політики. Поряд з державою реалізацію екологічної політики забезпечують політичні партії, наукові організації, неурядові громадські організації та інші суб'єкти, що робить її об'єктом не лише державного, але й публічного управління.

Зазначимо, що регіональну політику держави потрібно розглядати в контексті конкретності інтересів, які вона реалізує. Наскільки специфічними є інтереси регіонів, що відображають історичні, етнічні, природні, економічні, соціальні, культурні особливості територій, настільки конкретно диференційованими є інтереси держави щодо них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного управління в екологічній сфері досліджуються багатьма вітчизняними науковцями, серед яких Я. Адаменко, А. Андрусевич, Н. Андрусевич, О. Бондарь, І. Драган, Т. Грушкевич, С. Лінник, С. Майстро, Н. Малиш, М. Пилюпчук, К. Ситник, А. Толстоухов, П. Фесянов, М. Хвесик, О. Шаптала, В. Шевчук та ін. Окремі аспекти формування структури природокористування, розміщення продуктивних сил та проблем охорони навколишнього природного середовища досліджували Т. Безверхнюк, С. Дорогунцов, А. Качинський, А. Маршалл, Н. Терещенко.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження особливостей державного регулювання регіональної екологічної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних інструментів державної екологічної політики в сучасних умовах є комплексні екологічні програми, які дозволяють ефективно вирішувати складний комплекс проблем, пов'язаних з напруженим станом навколишнього середовища України, в тому числі на регіональному рівні.

Екологічні програми є різновидом державних цільових програм, правові засади розроблення, затвердження та виконання яких закріплені Законом України від 18.03.2004р. «Про державні цільові програми» [1]. Метою екологічних програм, як закріплено в статті 2 цього закону, є здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів, запобігання катастрофам екологічного характеру та ліквідація їх наслідків.

В регіональних екологічних програмах мають бути відображені також ті стратегічні орієнтири у сфері екологічної політики, які визначені Міністерством екології та природних ресурсів України і викладені в Законі України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.”, Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року [2].

На основі регіональних і місцевих програм та схем екомережі, які визначають на регіональному і місцевому рівні пріоритети і концептуальні основи формування, збереження екомережі, формування просторового розташування її структурних елементів, розвитку системи територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) забезпечується формування екомережі, що є єдиною територіальною системою, яка утворюється, з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території країни.

Аналітичну основу розробки регіональних екологічних програм мають складати глибокий аналіз стану довкілля в регіоні і тенденцій його змін, прогностичні оцінки розвитку екологічної ситуації, формулювання екологічних проблем та вибір пріоритетних завдань, обґрунтування можливих шляхів їх вирішення.

В сучасних умовах об'єктивно діючих соціальних та економічних обмежень формування програми охорони навколишнього середовища пов'язане з вибором пріоритетних завдань на основі системи критеріїв, що базуються на всесторонній оцінці реальної ситуації.

В програму для першочергової реалізації доцільно включати заходи, спрямовані на вирішення екологічних проблем, які представляють реальну загрозу здоров'ю населення; завдають непоправних втрат біологічному різноманіттю території; можуть загостритись в середньо- і довготривалій

перспективі, і для їх вирішення будуть необхідні значно більші асигнування; не можуть бути вирішені в процесі здійснення економічних реформ, структурної та технологічної перебудови господарства; визнані міжнародним співтовариством як глобальні.

Враховуючи вищенаведене, на наш погляд алгоритм розробки регіональних екологічних програм має складатись з послідовних дій (рис. 1).

Крім того, здійснюючи аналіз екологічної ситуації регіонів України доцільно здійснювати з використанням індексного методу для визначення рівня регіональної диференціації соціально-екологічної комфортності умов проживання населення, за яким можна виділити групи регіонів відповідно до 5 рівнів екологічної безпеки (табл. 1).

Особливістю регіональних екологічних програм в Україні є те, що у процесі їх розробки і формування стратегії враховуються вимоги глобальних екологічних програм, визначених ООН: зміну клімату, руйнування стратосферного озону, забруднення атмосферного повітря, забруднення як прісних так і морських вод, деградацію земель та опустелювання, руйнацію та деградацію лісів, втрату біологічної різноманітності, ризик техногенних аварій з важкими екологічними наслідками, накопичення та неконтрольоване переміщення токсичних хімічних, речовин і відходів.

Звідси випливає об'єктивна необхідність регіональної диференціації управлінських рішень та практичних дій, спрямованих на стабілізацію і поліпшення екологічної ситуації. Потреба проведення регіональної екологічної політики виникає тоді, коли в умовах диверсифікованого екологічного простору стає очевидною низька результативність уніфікованих механізмів регулювання стану довкілля.

Тому, доцільно охарактеризувати основні причини виникнення екологічних проблем у даних регіонах (табл. 2). Адже, однією з основних причин такого становища є так звані транскордонні загрози в межах прикордонних територій від радіаційних, хімічних, гідродинамічних та інших об'єктів.

Разом із тим, враховуючи те, що Україна за своїм географічним розташуванням, традиціями природокористування, структурою народного господарства, екологічним станом є однією з держав, соціально-економічні наслідки для яких від змін клімату виражені як негативні і, за оцінкою експертів, очікуються: зміна екстремальних явищ погоди; зменшення та перерозподіл по сезонах стоку рік; виснаження ресурсів прісної води у південних регіонах; загального зниження вологості ґрунтів у південних регіонах. Тому, створення цивілізованих інститутів екологічної політики передбачає здійснення комплексу цілеспрямованих дій в різних сферах суспільного життя, результатом яких має

стати формування ефективних структур, механізмів та процедур забезпечення гарантій екологічної безпеки на всіх рівнях суспільної ієрархії та соціально-економічних відносин.

Рис. 1. Алгоритм розробки регіональних екологічних програм

Джерело: складено автором основи [3]

Таблиця 1

Групи регіонів відповідно до п'яти рівнів екологічної небезпеки

№	Рівні небезпеки	Регіони
1	високий рівень	Чернівецька, Закарпатська, Тернопільська області та м. Севастополь.
2	підвищений рівень	Житомирська, Черкаська, Вінницька, Кіровоградська області та м. Київ.
3	середній рівень	Херсонська, Сумська, Рівненська, Волинська, Львівська, Івано-Франківська області.
4	помірний рівень	Харківська, Запорізька, Хмельницька, Чернігівська, Київська, Полтавська, Миколаївська області.
5	низький рівень	Одеська, Дніпропетровська області.

Джерело: складено автором на основі [4-7]

Таблиця 2

Основні причини виникнення проблем в областях України та основні напрямки екологічних програм

№	Основні причини виникнення екологічних проблем	Область виявлення
1	Великий обсяг непридатних або заборонених до використання ХЗЗР	Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Київська, Харківська, Херсонська, Чернігівська.
2	Незначний відсоток заповідання та встановлення в природі меж територій природно-заповідного фонду	Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська.
3	Недостатнє заліснення території	Вінницька, Львівська, Миколаївська, Черкаська, Херсонська,
4	Проблема з утилізацією твердих побутових відходів (ТПВ)	Волинська, Закарпатська, Київська, Львівська, Черкаська, Чернігівська.
5	Підвищений рівень забруднення атмосферного повітря.	Дніпропетровська, Миколаївська, Полтавська, Херсонська.
6	Забруднення природних водних об'єктів неочищеними та недостатньо очищеними зворотними водами підприємств житлово-комунального господарства та гірничо-металургійного комплексу	Дніпропетровська, Запорізька, Полтавська, Рівненська, Харківська, Черкаська, Чернігівська.
7	Умови зберігання більшості пестицидів не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам	Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська.
8	Утилізація твердих побутових відходів. Більша частина полігонів твердих побутових відходів (ТПВ) майже вичерпала свій потенціал.	Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька.
9	Погіршення стану атмосферного повітря	Запорізька, Івано-Франківська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська.
10	Накопичення великих обсягів промислових та побутових відходів, відсутність достатніх потужностей для переробки, утилізації та знешкодження відходів, відсутність сучасних полігонів для розміщення твердих побутових відходів.	Запорізька, Миколаївська, Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська.

Джерело: складено автором на основі [8-12]

Тому, екологічні програми, які діють в регіонах мають бути цілеспрямованими на вирішення конкретних існуючих проблем (табл. 3).

Таблиця 3

Основні напрямки реалізації та їх мета при здійсненні екологічних регіональних програм в Україні

№	Напрямок екологічної регіональної програми	Основні мета
1	Реалізація природоохоронних заходів	Зменшення забруднення атмосферного повітря, водних та земельних ресурсів; проведення постійного моніторингу навколишнього природного середовища області та підвищення екологічної культури населення.
2	Перспективний розвиток природно-заповідної справи та екологічної мережі	Забезпечення умов для збереження і розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду як національного надбання, подальшого науково обґрунтованого розвитку екологічної мережі.
3	Моніторинг довкілля	Забезпечення захисту життєвоважливих екологічних інтересів населення області, а також прогнозування та відвернення кризових змін стану довкілля на території краю.
4	Поводження з твердими побутовими відходами	Забезпечення реалізації державної політики у сфері поводження з твердими побутовими відходами, формування чіткої системи поводження з відходами на території регіону.
5	Питна вода	Покращення забезпечення населення області питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів (норм) питного водопостачання.
6	Поводження з токсичними відходами	Запобігання накопиченню токсичних підходів і обмеження їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини.
7	Розвиток вітроенергетики	Перспективність використання в регіоні відновлювального енергетичного ресурсу.
8	Запобігання виникненню та надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	Реалізація заходів державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.
9	Довкілля та раціональне використання природних ресурсів	Поліпшення екологічного стану довкілля шляхом забезпечення охорони, раціонального використання і відтворення природних ресурсів
10	Підвищення родючості ґрунтів	Забезпечення реалізації державної політики щодо раціонального використання та охорони земель, відтворення родючості та функцій ґрунтового покриву.

Джерело: складено автором на основі [13-15]

Оскільки розробка програми орієнтована на вирішення пріоритетних завдань регіонального характеру, розв'язання екологічних проблем на місцевому рівні передбачається здійснювати шляхом розробки і реалізації локальних програм і проектів за рахунок міжнародних грантів, коштів місцевих бюджетів. Таким

чином, доцільно окреслити основні напрямки спрямування регіональних екологічних програм (рис. 2.8).

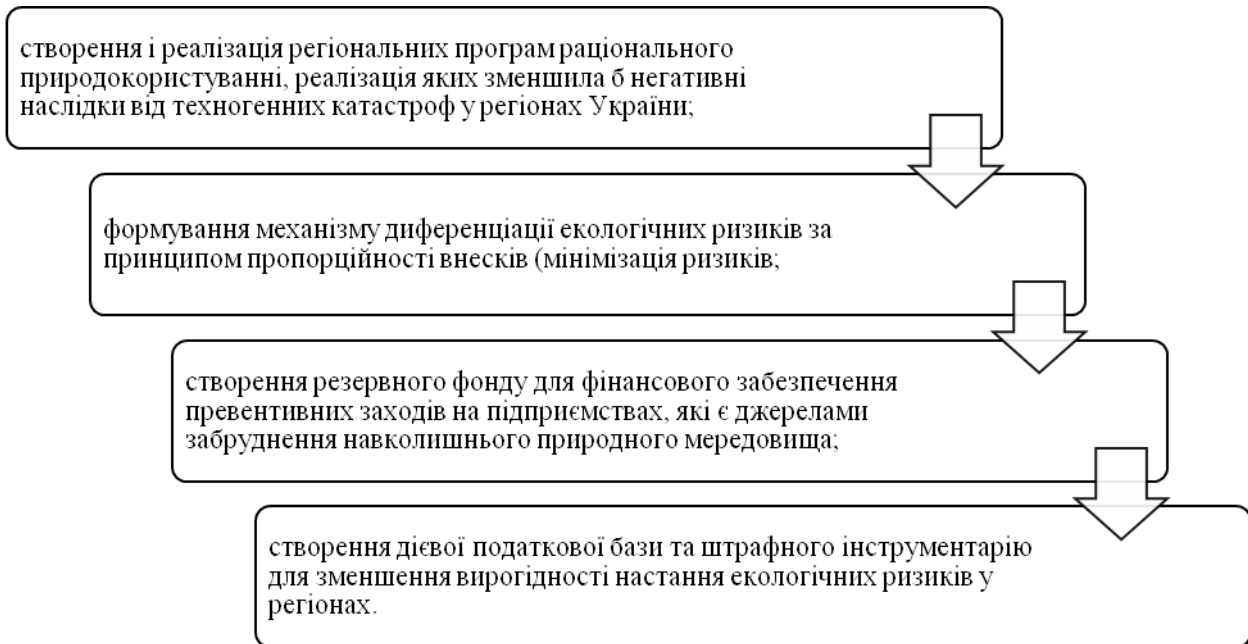

Рис. 2. Напрямки спрямування екологічних регіональних програм України

Джерело: складено автором [16]

Крім того, питання природоохоронної діяльності в областях знаходяться в компетенції різних державних органів, у територіально-адміністративній площині цими питаннями займаються інститути загальної компетенції: обласна рада народних депутатів та обласна державна адміністрація.

Реалізація стратегічних цілей у середньостроковій перспективі спрямована на досягнення таких результатів:

- зменшення обсягів захоронення побутових відходів та навантаження на полігони ТПВ;
 - зростання в області частки заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини;
 - повне очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів);
 - покращення стану водних об'єктів області, якості питної води;
 - зменшення забруднення атмосферного повітря;
 - забезпечення функціонування системи моніторингу довкілля на регіональному рівні;
 - збереження та примноження біо- та ландшафтного різноманіття.
- Формування цілісної та репрезентативної екомережі;

- покращення стану земельних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення про стан навколишнього природного середовища області;
- підвищення рівня екологічної культури населення.

Таким чином, можна сказати, що в області успішно реалізуються низка загальнодержавних і регіональних програм. У той же час, незважаючи на заходи реалізації екологічної політики на регіональному рівні, в області залишається велика кількість проблем екологічного характеру. З метою їх розв'язання і для забезпечення сталого розвитку області в Стратегії розвитку Черкаської області на період до 2020 року однією із стратегічних цілей визначено «Екологічна безпека та збереження довкілля». Зазначена стратегічна ціль включає в себе операційні цілі, що визначають завдання, спрямовані на створення умов для поліпшення стану довкілля, покращення управління відходами, розвиток екомережі, природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, покращення стану водних об'єктів та атмосферного повітря. Проте, існує ряд недоліків стратегій і програм соціально-економічного розвитку є відсутність, або недостатнє висвітлення екологічних особливостей конкретних територій. Типові помилки, допущені розробниками при формуванні регіональних програм, можна згрупувати за певними напрямками (рис. 2.9).

Зокрема, аналіз практики реалізації державних і регіональних програм розвитку, а також їх фінансового забезпечення свідчить, щодо основних недоліків, які перешкоджають ефективному використанню програм як дієвого інструменту впровадження екологічної політики відноситься наступне: відсутність системного впровадження програмно-цілевих методів при формуванні і реалізації цільових програм розвитку, який виражається у відсутності єдиної методології формування цільових програм, у тому числі порушенні взаємозв'язку між метою, заходами, виконавцями і ресурсами програми; велика кількість програм, які мають пріоритетне значення і претендують на першочергову реалізацію, не відповідає можливостям одночасного виділення значних фінансових ресурсів з державних і регіональних бюджетів; невпорядкованість регулювання і використання фінансових ресурсів, а також обмеженість державного фінансування і нестабільність фінансових надходжень з інших джерел; недосконалість організаційно - економічного механізму виконання програмних заходів; неналежний рівень контролю, особливо на завершальних етапах реалізації цільових програм і роз'єднаність контролюючих органів територіального і галузевого управління.

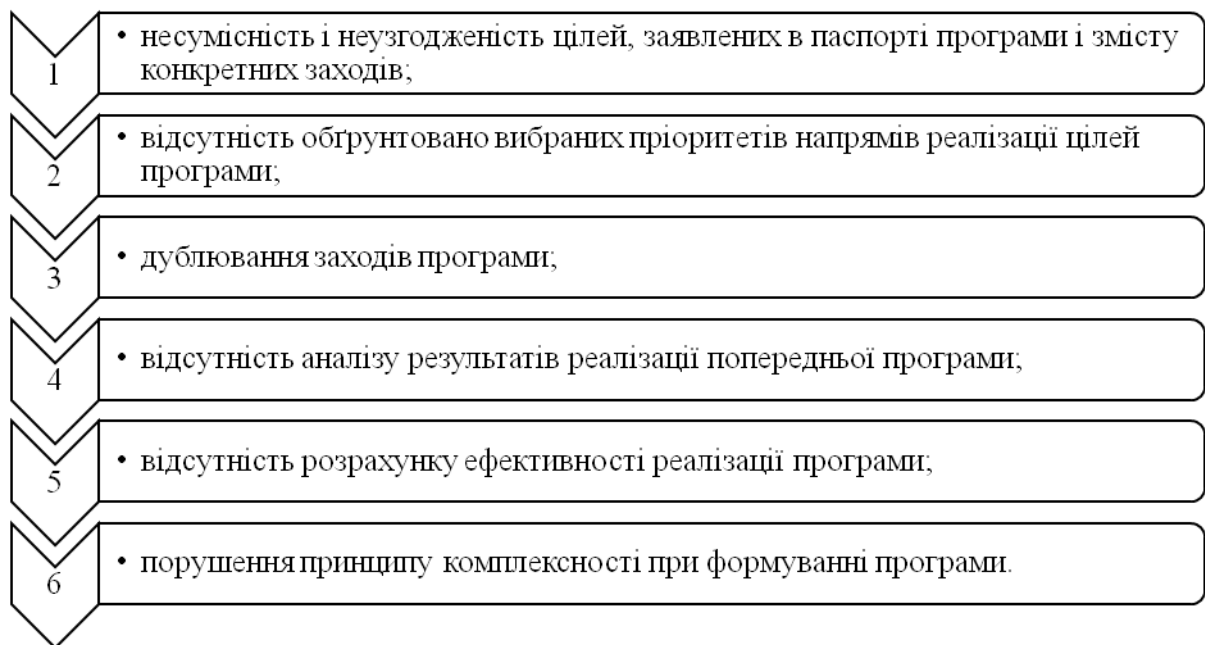

Рис. 3. Типові помилки розробниками при формуванні регіональних програм

Джерело: складено автором на основі [17-21]

Висновки. На сучасному етапі суспільного розвитку, якому притаманне прискорення темпів науково-технічного прогресу з одного боку, загострення екологічних проблем та забруднення навколишнього середовища – з іншого, особливого значення набуває процес формування та реалізації дієвої та ефективної державної екологічної політики, яка враховує існуючий природноресурсний потенціал регіонів.

Головною метою державної екологічної політики на регіональному рівні в довгостроковій перспективі є підвищення якості життя населення регіону за рахунок поліпшення екологічних параметрів системи життєзабезпечення, впровадження нових наукоємних, ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій, формування стабільного екологобезпечного господарсько-виробничого комплексу, створення екологічно безпечних умов проживання людей, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

В результаті запропоновано алгоритм розробки регіональних екологічних програм, здійснено аналіз груп регіонів відповідно до п'яти рівнів екологічної небезпеки, окреслено основні причини виникнення проблем в областях України та основні напрямки екологічних програм, запропонована основні напрямки реалізації та їх мета при здійсненні екологічних регіональних програм в Україні, виділено напрямки спрямування екологічних регіональних програм України, визначено типові помилки розробниками при формуванні регіональних програм.

Література:

1. Про Загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами : закон України № 516-VI від 17 верес. 2008 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/516>.
2. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : закон України № 2818 від 21 груд. 2010 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
3. Шако В. С. Аналіз екологічної безпеки регіонів України: мат. всеукраїнська науково-практична конференція «Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи». Львів: ЛДУВС, 216 с., С. 112-115.
4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. Київ : Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. 2017. 308 с.
5. Державна служба статистики: офіційний сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Щербань В. П., Економічні і соціально-екологічні основи формування та розвитку продовольчої безпеки в Україні: автореф. дис... д-ра екон. наук. Суми, 2004. 36 с.
7. Лозанський В. Р. Екологічне управління в розвинутих країнах світу в порівнянні з Україною. Харків : УкрНДІЕП, 2000. 68 с.
8. Якушенко Л. Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики: аналітична записка. Вид-во : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/840>.
9. Заржицький О. С. Концепція регіональної екополітики в Україні: якою їй бути. *Право України* : журнал. 2001. № 7. С. 70–74.
10. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук. –практ. посіб. Київ : Знання-Прес, 2002. 332 с.
11. Качинський А. Б., Хміль Г. А. Екологічна безпека України: аналіз, оцінка та державна політика. Київ : НІСД, 1997. 127 с.
12. Мунтіян В. І. Економічна безпека держави : навч. посібник. Київ : КВІЦ, 1999. 462 с.
13. Яцик А. В. Екологічна безпека в Україні. Київ : Генеза, 2001. 216 с.
14. Юрченко Л. І. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки : навч. пос. Київ : Вид. ПАРАПАН, 2008. 296 с.
15. Пономаренко В.С., Клебанова Т.С., Чернова Н.Л., Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование. Харків : ИД «ИНЖЕК», 2004. – 144 с.
16. Бухвальд Е., Гловацкая Н., Лазуренко С., Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели. *Вопросы экономики* : журнал. 1994. №12. с. 25 – 35.
17. Жаліло Я. А. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти : навч. пос. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
18. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави : методологія забезпечення. Київ : Київськ. екон. ін-т менеджменту, 2003. 320 с.

19. Котковський В. Р. Державне регулювання економічної безпеки в Україні : дис... канд. наук з держ. упр. Запоріжжя, 2007. 196 с.
20. Атаманчук Г. В. Государственное управление : учебное пособие. Москва : ОАО «НПО «Экономика»», 2000. 400 с.
21. Царенко О. М., Несветов О. О. Основи екології та економіка природокористування : посібник. Суми : Університетська книга, 2004. 400с.
22. Ашикова Е. І. Стратегічна екологічна оцінка як інструмент реалізації державної екологічної політики. *Правові аспекти публічного управління: теорія та практика* : матеріали V наук.-практ. конф. (Дніпро, 12 груд. 2013 р.). Дніпропетровськ : ДПІДУ НАДУ, 2013. С. 133 □ 136.

References:

1. Zakon Ukrainy “Pro Zahalnodержavnu tsilovu ekolohichnu prohramu povodzhennia z radioaktyvnymy vidkhodamy” : vid 17 veres. 2008 r. № 516-VI [Law of Ukraine “On the National Target Environmental Program on Radioactive Waste Management” from September 17 2008, № 516-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/516> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy “Pro osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku” : vid 21 hrud. 2010 r. № 2818 [Law of Ukraine “On the main principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period till 2020” : from December 21 2010 № 2818]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> [in Ukrainian].
3. Shako, V. S. (2016). Analiz ekolohichnoi bezpeky rehioniv Ukrainy [Analysis of ecological safety of the regions of Ukraine]. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: stan, problemy ta perspektyvy – Economic Security of Ukraine: Status, Problems and Prospects*: Proceedings of All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. (pp. 112-115). Lviv: LDUVS [in Ukrainian].
4. *Natsionalna dopovid pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha v Ukraini u 2015 rotsi [National report on the state of the environment in Ukraine in 2015]*. (2017). Kyiv: Ministerstvo ekolohii ta pryrodnykh resursiv Ukrainy, FOP Hrin D.S. [in Ukrainian].
5. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of State Statistics Service of Ukraine]. *www.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Shcherban, V. P. (2004). Ekonomichni i sotsialno-ekolohichni osnovy formuvannia ta rozvytku prodovolchoi bezpeky v Ukraini [Economic and socio-ecological bases of formation and development of food security in Ukraine]. *Extended abstract of Doctor’s thesis*. Sumy [in Ukrainian].
7. Lozanskyi, V. R. (2000). *Ekolohichne upravlinnia v rozvynutykh krainakh svitu v porivnianni z Ukrainoiu [Ecological management in developed countries of the world in comparison with Ukraine]*. Kharkiv: UkrNDIEP [in Ukrainian].
8. Iakushenko, L. (n.d.). Analiz dosvidu Yevropeiskoho spivrobitnytstva shchodo formuvannia i vtilennia instytuttsii ta instrumentiv ekolohichnoi polityky [Analysis of the experience of European cooperation in the formation and implementation of institutions and instruments of environmental policy]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/840> [in Ukrainian].
9. Zarzhytskyi, O. S. (2001). Kontseptsiiia rehionalnoi ekopolityky v Ukraini: yakoiu yii buty [Concept of regional ecopolitics in Ukraine: what it should be]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 7, 70-74 [in Ukrainian].
10. Andreitsev, V. I. (2002). *Pravo ekolohichnoi bezpeky [The right of ecological safety]*. Kyiv: Znannia-Pres [in Ukrainian].

11. Kachynskiy, A. B., Khmil, H. A. (1997). *Ekolohichna bezpeka Ukrainy: analiz, otsinka ta derzhavna polityka [Ecological safety of Ukraine: analysis, evaluation and state policy]*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
12. Muntiiian, V. I. (1999). *Ekonomichna bezpeka derzhavy [Economic security of the state]*. Kyiv: KVITs [in Ukrainian].
13. Iatsyk, A. V. (2001). *Ekolohichna bezpeka v Ukraini [Ecological safety in Ukraine]*. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
14. Iurchenko, L. I. (2008). *Ekolohichna kultura v konteksti ekolohichnoi bezpeky [Ecological culture in the context of environmental safety]*. Kyiv: Vyd. PARAPAN [in Ukrainian].
15. Ponomarenko, V. S., Klebanova, T. S., Chernova, N. L. (2004). *Ekonomicheskaiia bezopasnost rehyona: analiz, otsenka, prohnozirovanye [Economic security of the region: analysis, estimation, forecasting]*. Kharkov: YD «YNZhEK» [in Russian].
16. Bukhvald, E., Hlovatskaia, N., Lazurenko, S. (1994). Makroaspekty ekonomycheskoi bezopasnosti: faktory, kriterii i pokazateli. *Voprosy ekonomiki – Macroeconomic Aspects of Economic Security: Factors, Criteria and Indicators. Economics Issues*, 12, 25-35 [in Russian].
17. Zhalilo, Ya. A. (2001). *Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Priorytety ta problemy implementatsii. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi spilnoty [Strategy for ensuring economic security of Ukraine. Priorities and implementation problems. Strategy of National Security of Ukraine in the Context of the Experience of the World Community]*. Kyiv: Satsanha [in Ukrainian].
18. Pasternak-Taranushenko, H. A. (2003). *Ekonomichna bezpeka derzhavy : metodolohiia zabezpechennia [Economic security of the state: methodology of provision]*. Kyiv: Kyivsk. ekon. in-t menedzhmentu [in Ukrainian].
19. Kotkovskiy, V. R. (2007). Derzhavne rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky v Ukraini [State regulation of economic security in Ukraine]. *Candidate's thesis. Zaporizhzhia* [in Ukrainian].
20. Atamanchuk, G. V. (2000). *Gosudarstvennoe upravlenie [State administration]*. Moscow: OAO «NPO «Ekonomika» [in Russian].
21. Tsarenko, O. M., Nesvietov, O. O. (2004). *Osnovy ekolohii ta ekonomika pryrodokorystuvannia [Fundamentals of Ecology and Environmental Economics]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
22. Ashykova, E. I. (2013). *Stratehichna ekolohichna otsinka yak instrument realizatsii derzhavnoi ekolohichnoi polityky [Strategic Environmental Assessment as an Instrument for the Implementation of the State Environmental Policy]*. *Pravovi aspekty publichnoho upravlinnia: teoriia ta praktyka – Legal Aspects of Public Administration: Theory and Practice: Proceedings of 5th Scientific Practical Conference*. (pp. 133-136). Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].